

Олена Миколаївна Омеляненко,

доктор філософії,

ORCID 0000-0001-8993-806X

e-mail: elnikkrasnaya@gmail.com

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ

ФОРМУВАННЯ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ СПІЛЬНОТ У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОСТТРАЖДАЛИХ ТЕРИТОРІЙ¹

Постановка проблеми. Інноваційні спільноти формують новий етап еволюції інноваційного розвитку, переходячи від ізольованих дослідницьких чи корпоративних моделей до відкритих, мережових і креативних екосистем, де взаємодіють наука, бізнес, влада та громадянське суспільство; саме в таких середовищах відбувається прискорене генерування, тестування та масштабування ідей, що особливо важливо в умовах невизначеності та посткризового відновлення. Вони виступають каталізаторами соціально-економічних трансформацій, підсилюють ефекти смарт-спеціалізації, сприяють мобілізації локальних ресурсів і знань, а також формують нові механізми довіри, взаємодії та спільної відповідальності. Водночас ключовою науковою проблемою є недостатня розробленість теоретико-методологічних підходів до ідентифікації, оцінки ефективності та інституціоналізації інноваційних спільнот, зокрема щодо вимірювання їх внеску у стійкість і відновлення територій, механізмів інтеграції у політики смарт-спеціалізації та визначення оптимальних моделей взаємодії стейкхолдерів. Тому розвиток інноваційних спільнот має стати пріоритетом стратегій регіонального та національного розвитку, інтегруючись у політики інновацій, освіти, цифровізації та відновлення, як інструмент забезпечення стійкості, інклюзивності та довгострокової конкурентоспроможності територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі інноваційні спільноти розглядаються як нова організаційна форма інноваційної діяльності в межах парадигми відкритих інновацій. Класична робота West J. та Lakhani K. R. [1] підкреслює, що спільноти є критичним середовищем створення та поширення інновацій поза межами фірм, однак відзначає концептуальну нечіткість самого поняття. Подальші дослідження конкретизують функціональну роль таких спільнот: зокрема, у роботі Lim M. та Ong B. Y. [2] доведено, що інноваційні спільноти виступають центральним механізмом генерації інновацій в організаціях через процеси дивергенції, конвергенції та «воріт управління» інноваціями. Емпіричні дослідження останніх років [3] показують, що різні типи інноваційних спільнот мають комплексні ролі на різних стадіях інноваційного процесу – від пошуку ідей до їх дифузії, що підсилює ефективність відкритих інноваційних стратегій. Водночас у науковому дискурсі наголошується на обмеженості досліджень, зокрема недостатній увазі до інтеграції різних типів спільнот і механізмів їх управління. Окремий напрям формують дослідження соціальних інновацій, де інноваційні спільноти розгля-

даються як носії змін соціальних відносин і вирішення суспільних проблем [4]. У європейській традиції значну увагу приділено мережовим підходам. Fichter K. [5] обґрунтовує роль мереж промоутерів у формуванні інноваційних спільнот як ключових агентів відкритих інновацій. Важливим є також підхід відкритої колаборації, де спільноти розглядаються як нова форма організації виробництва знань із принципами відкритості, добровільності та спільного використання результатів [6]. У вітчизняному контексті варто виділити дослідження І. Підричевої [7], де інноваційні спільноти інтерпретуються як інструмент відновлення територій на засадах стійкості, з акцентом на їх багатовимірну природу (географічну, соціальну, професійну). Узагальнюючи, можна констатувати, що попри зростання інтересу до інноваційних спільнот, наукове поле залишається фрагментованим: відсутня єдина теоретична база, недостатньо досліджено механізми їх інституціоналізації та інтеграції у локальні проекти та політики розвитку [8, 9], що формує актуальну наукову проблему.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні сутності інноваційних спільнот, визначенні механізмів їх формування та інституціоналізації в умовах трансформації посттраждалих територій, розробленні методичного підходу до оцінювання їх потенціалу як чинника регіонального відновлення, а також у виявленні можливостей їх інтеграції у процеси економічної реконструкції та смарт-спеціалізації на прикладі Придніпровського регіону.

Результати дослідження. В умовах поглиблення процесів децентралізації та нагальної потреби у реконструкції регіонів і територіальних громад України, що зазнали руйнівного впливу воєнної агресії, на засадах сталого розвитку особливої ваги набувають інноваційні спільноти.

Інноваційні спільноти (innovation communities) – це мережі людей і/або організацій, що об'єднуються навколо спільних ідей та досліджень, спрямованих на створення інновацій. У літературі запропоновано ряд визначень інноваційних спільнот. Найпоширеніші підходи визначають їх наступним чином:

- група людей з відчуттям товариства і спільної ідентичності, які спільно сприяють інноваціям [2];
- вузли учасників (фізичні чи юридичні особи), пов'язані інформаційними каналами та обміном знаннями [10];
- керована мережа «чемпіонів інновацій» (інноваторів-промоторів) з різних організацій, що співпрацюють над конкретними проектами [11].

¹ Дослідження виконано за рахунок коштів гранту Президента України, наданого Національним фондом досліджень України на реалізацію проекту 2025.05/0021 «Інноваційні стратегії розвитку резиліентності громад: поєднання організації життєвого простору, розвитку людського капіталу та соціального партнерства для відновлення постконфліктних територій».

Загалом інноваційну спільноту можемо визначити як динамічну, саморозвивальну екосистему взаємодії різнорідних акторів (науки, бізнесу, держави та суспільства), яка функціонує як живий інтелектуальний організм, здатний колективно генерувати, трансформувати та масштабувати нові знання, ідеї та рішення у відповідь на складні виклики середовища. Її ключовими ознаками є спільне створення інновацій та здатність до постійної адаптації, синхронізації інтересів та перетворення індивідуальних компетенцій у колективну цінність, що забезпечує довгострокову стійкість і розвиток.

Інноваційні спільноти постають як одна з форм суспільної самоорганізації, що володіє значним потенціалом для створення, адаптації та впровадження інновацій, здатних ефективно реагувати на сучасні виклики та сприяти розв'язанню складних соціально-економічних і екологічних проблем [12]. Консолідуючи різні групи населення навколо спільних ідей, цінностей і завдань, такі спільноти формують середовище співпраці, у якому поєднуються знання, досвід і ресурси. Це дозволяє генерувати нові рішення та забезпечувати їх практичну реалізацію в різних сферах (наприклад, відбудова інфраструктури, розвиток місцевої економіки, впровадження соціальних сервісів). У цьому контексті інноваційні спільноти є важливим чинником відновлення та трансформації постраждалих територій.

Перспективи розвитку інноваційних спільнот полягають у формуванні механізмів стійкого управління знаннями, підтримки людського та соціального капіталу та створенні інституційних структур, що забезпечують безперервну взаємодію між учасниками. Особлива увага має приділятися створенню умов масштабування успішних інноваційних рішень без втрати креативності і забезпечення гнучкості спільнот у відповідь на зовнішні виклики.

Класифікація інноваційних спільнот та їх інституціоналізація

Для масштабування результатів, залучення інвестицій, забезпечення довгострокових партнерств та інтеграції у регіональні політики розвитку необхідне формування більш стабільних організаційних рамок діяльності таких спільнот. Саме тому важливим етапом розвитку інноваційних спільнот стає їх інституціоналізація. Інституціоналізація інноваційних спільнот є процесом перетворення неформальних мереж взаємодії людей на стійкі організаційні та соціально-економічні структури, здатні системно генерувати інноваційні результати. Ключовим завданням інституціоналізації є формування умов, за яких взаємодія стає стабільною, регулярною та результативною.

В табл. 1 представлено основні типи інноваційних спільнот, що відрізняються за складом учасників, ресурсами та сферами діяльності, та відповідні форми інституціоналізації цих спільнот.

Таблиця 1. Типи інноваційних спільнот у регіоні, їх учасників, ключові ресурси та механізми інституціоналізації

Тип інноваційної спільноти	Основні учасники	Ключові ресурси	Механізми інституціоналізації
Академічні інноваційні спільноти	науковці, викладачі, аспіранти, студенти, дослідницькі групи	наукові знання, дослідницька інфраструктура, лабораторії, академічні мережі, міжнародні гранти	наукові центри, лабораторії, університетські консорціуми, спільні дослідницькі проекти, наукові журнали
Підприємницькі (стартап-) спільноти	підприємці, стартап-команди, інвестори, ментори, бізнес-експерти	підприємницькі компетенції, фінансовий капітал, бізнес-мережі, доступ до ринку	бізнес-акселератори, стартап-хаби, бізнес-асоціації, венчурні фонди, інноваційні форуми
Галузеві (секторальні) інноваційні спільноти	представники підприємств, галузеві експерти, науковці, інженери	спеціалізовані технології, виробничі ресурси, професійні знання, галузеві мережі	галузеві кластери, професійні асоціації, технологічні платформи, галузеві програми розвитку
Громадські та соціально-інноваційні спільноти	громадські активісти, НУО, місцеві мешканці, експерти, волонтери	соціальний капітал, громадська довіра, знання локальних проблем, волонтерські ресурси	громадські організації, платформи громадської участі, соціальні проекти, партнерські мережі
Міжсекторні інноваційні спільноти	представники влади, бізнесу, науки та громадського сектору	інституційні ресурси, управлінські компетенції, фінансові програми, партнерські мережі	публічно-приватні партнерства, платформи співпраці, регіональні інноваційні ради, стратегії смарт-спеціалізації
Цифрові та онлайн-інноваційні спільноти	ІТ-фахівці, розробники, дослідники, цифрові підприємці, онлайн-спільноти	цифрові платформи, програмні інструменти, дані, глобальні мережі	онлайн-платформи співпраці, open-source проекти, цифрові хаби, професійні онлайн-мережі
Креативні інноваційні спільноти	дизайнери, митці, архітектори, культурні менеджери, медіафахівці	творчий потенціал, культурний капітал, креативні індустрії, комунікаційні ресурси	креативні хаби, культурні центри, фестивалі, мистецькі резиденції
Технологічні (maker, fab) спільноти	інженери, розробники, технічні ентузіасти, студенти технічних спеціальностей	технічне обладнання, прототипування, інженерні знання, лабораторії	maker-space, fab-labs, інженерні клуби, технологічні лабораторії
Освітньо-інноваційні спільноти	викладачі, тренери, освітні менеджери, студенти, експерти	освітні методики, навчальні програми, цифрові освітні платформи	освітні центри, тренінгові програми, навчальні платформи, освітні проекти
Спільноти відновлення та трансформації регіонів	експерти з розвитку громад, представники місцевої влади, бізнесу, громадських організацій, міжнародні партнери	ресурси розвитку територій, міжнародна допомога, аналітичні дані, управлінські інструменти	програми регіонального розвитку, проектні офіси відновлення, стратегічні платформи співпраці

Джерело: розроблено автором.

Інституціоналізація передбачає формування формальних правил, організаційних структур і механізмів взаємодії, що забезпечують довгострокове функціонування спільноти. На початковому етапі інноваційні спільноти часто виникають як неформальні мережі експертів, підприємців, дослідників або громадських активістів, які об'єднуються навколо спільної ідеї, проекту або проблеми. Однак для масштабування інноваційної діяльності та залучення ресурсів необхідно створення більш формалізованих механізмів координації.

Суттєву роль відіграє нормативний аспект інституціоналізації – організаційне оформлення, закріплення діяльності інноваційних спільнот у стратегічних документах розвитку регіонів, програмах інноваційної політики та інших нормативних актах. Одним із ключових механізмів інституціоналізації є організаційне оформлення спільнот. Воно може відбуватися через створення асоціацій, кластерів, громадських організацій, консорціумів, партнерських платформ тощо. Такі структури забезпечують координацію діяльності учасників, формують спільні правила взаємодії, визначають стратегічні цілі розвитку та представляють інтереси спільноти на регіональному, національному або міжнародному рівнях.

Інституціоналізація передбачає й інтеграцію інноваційних спільнот у регіональні інноваційні системи, що відбувається через участь у стратегічному плануванні розвитку регіонів, формування кластерних ініціатив, реалізацію програм підтримки іннова-

цій та співпрацю з органами влади, науковими установами і бізнесом.

Ресурсна інституціоналізація передбачає формування стабільних джерел фінансування та доступу до матеріальних, інформаційних і людських ресурсів. Ресурсна інституціоналізація може реалізовуватися через підтримку з бюджету, грантові програми, партнерські проекти, публічно-приватні партнерства, діяльність інноваційних фондів або підтримку з боку міжнародних організацій.

Таким чином, інституціоналізація інноваційних спільнот є комплексним процесом формування організаційних структур, правил взаємодії, ресурсної бази та комунікаційних механізмів, що забезпечують стійкість і ефективність їх діяльності. У результаті інноваційні спільноти перетворюються на елементи регіональних інноваційних систем, які сприяють створенню нових знань, технологій, соціальних рішень і моделей розвитку територій.

Оцінювання потенціалу інноваційних спільнот

Для інституціоналізації інноваційних спільнот актуальним є формування інструментів оцінки потенціалу новостворюваних інноваційних спільнот.

Запропонована методика більшого оцінювання спрямована на визначення їхнього прогнозованого регіонального впливу з урахуванням стратегічної відповідності, інституційної спроможності, економічного потенціалу, соціально-просторового ефекту та довгострокової стійкості (табл. 2).

Таблиця 2. Таблиця оцінювання потенціалу інноваційної спільноти

№	Критерій оцінювання	Зміст критерію	Макс. бал	Факт. бал
1. Стратегічна відповідність (20 балів)				
1.1	Відповідність регіональній стратегії розвитку	Узгодженість із регіональною стратегією та S3-пріоритетами	5	
1.2	Відповідність принципам сталого розвитку	Інтеграція екологічних, соціальних та економічних компонентів	5	
1.3	Орієнтація на потреби регіону	Чітке визначення проблем і цільових груп	5	
1.4	Інноваційна новизна	Рівень новизни підходів/рішень	5	
2. Інституційна спроможність (25 балів)				
2.1	Команда та експертиза	Наявність компетентних учасників	5	
2.2	Партнерська мережа	Університети, бізнес, громади, влада	5	
2.3	Організаційна структура	Чіткість управління та розподілу ролей	5	
2.4	Фінансова модель	Реалістичність бюджету та джерела фінансування	5	
2.5	Механізми моніторингу	Наявність KPI та системи оцінювання	5	
3. Економічний потенціал (20 балів)				
3.1	Потенціал створення робочих місць	Прогнозована зайнятість	5	
3.2	Потенціал залучення інвестицій	Можливість грантів, приватних інвестицій	5	
3.3	Підтримка МСП/стартапів	Наявність програм акселерації	5	
3.4	Мультиплікаційний ефект	Потенціал масштабування	5	
4. Соціальний та просторовий вплив (20 балів)				
4.1	Соціальна інтеграція	Залучення ВПО, молоді, вразливих груп	5	
4.2	Рівень громадської участі	Відкритість і горизонтальні зв'язки	5	
4.3	Освітній компонент	Навчальні програми, тренінги	5	
4.4	Територіальне охоплення	Вплив на громаду/регіон	5	
5. Стійкість та довгостроковий ефект (15 балів)				
5.1	Фінансова сталість	Післягрантова життєздатність	5	
5.2	Інституційна сталість	Перспектива формалізації та розвитку	5	
5.3	Відповідність місійно-орієнтованому підходу	Орієнтація на трансформаційні цілі	5	

Джерело: розроблено автором.

Примітка: Шкала оцінювання: 0 – відсутній елемент; 1 – дуже низький рівень; 2 – низький; 3 – середній; 4 – високий; 5 – дуже високий / повністю відповідає критеріям.

Найбільший бал (сумарно 25 балів) присвоєно саме інституційній спроможності, оскільки структура, компетенції команди, партнерські мережі та фінансова модель визначають здатність спільноти функціонувати і досягати результатів на тривалій термін. Без цього будь-яка стратегічна ідея або проект швидко втрачає ефективність. Нижча вага (сумарно 15 балів) стійкості та довгострокового ефекту пояснюється тим, що стійкість часто є наслідковим критерієм: вона формується через інституційну спроможність, фінансування, партнерські мережі та соціальний вплив. 15 балів достатньо, щоб відобразити її значущість, але вона підпорядкована іншим критеріям, які створюють базу для довгострокового ефекту.

Максимальна кількість балів – 100.

Інтерпретація результатів: 81–100 балів – високий потенціал регіонального впливу; 61–80 балів – достатній потенціал, потребує доопрацювання окремих компонентів; 41–60 балів – середній потенціал, потребує суттєвого посилення; до 40 балів – низький потенціал регіонального впливу.

Методика поєднує елементи мультикритеріального аналізу та індикативного підходу, що дозволяє систематизувати якісні та кількісні характеристики проектної ініціативи в інтегральну оцінку. Її застосування забезпечує прозорість відбору, підвищує обґрунтованість управлінських рішень та сприяє узгодженню діяльності інноваційної спільноти з регіональними пріоритетами розвитку, зокрема у контексті смарт-спеціалізації та місійно-орієнтованої інноваційної політики.

Запропонована система оцінювання може використовуватися для стратегічного планування, конкурсного відбору або внутрішнього аудиту інноваційної спільноти. Її структура дозволяє адаптувати вагові коефіцієнти критеріїв відповідно до специфіки регіону, галузевих пріоритетів або програм фінансування. Водночас методика не є статичною і потребує періодичного перегляду індикаторів з урахуванням змін у зовнішньому середовищі, нових викликів та стратегічних орієнтирів розвитку територій. Інтеграція результатів оцінювання у систему моніторингу регіональної політики дозволить забезпечити більш цілісний підхід до формування інноваційних екосистем і підвищити їхній внесок у сталу трансформацію регіону.

Оцінювання потенціалу інноваційних спільнот Придніпров'я

В умовах глибоких трансформацій, спричинених повномасштабною війною, Придніпров'я опинилося

серед регіонів, які зазнали значного навантаження як з точки зору безпеки, так і функціонування промислової та енергетичної інфраструктури. Порушення виробничих ланцюгів, ризики для критичної інфраструктури, зокрема енергетичної системи, а також зростання невизначеності суттєво ускладнили умови економічного розвитку та реалізації інноваційної діяльності.

Водночас саме ці виклики стали каталізатором для формування нових форм взаємодії та самоорганізації, що базуються на мобілізації внутрішнього потенціалу регіону. Придніпров'я демонструє здатність до адаптації через розвиток освітніх, громадських та підприємницьких інноваційних спільнот, які виступають важливими агентами змін. Наявний науково-технічний, індустріальний і людський капітал створює підґрунтя для збереження та розвитку інноваційного потенціалу навіть в умовах підвищених ризиків.

У цьому контексті представлені в табл. 3 кейси інноваційних спільнот регіону дозволяють проілюструвати різноманіття таких ініціатив та окреслити ключові механізми взаємодії між центрами підтримки інновацій, громадськими ініціативами, органами влади та бізнесом. Їх аналіз дає можливість виявити ефективні моделі кооперації, які формуються у відповідь на сучасні виклики, та визначити потенційні напрями посилення інноваційної спроможності регіону.

Таблиця 3. Інноваційні спільноти Придніпров'я

Назва та короткий опис	Учасники та ролі	Ресурси спільноти	Інституціоналізація (тепер → майбутнє)	Шляхи інституційної підтримки
1	2	3	4	5
Академія пілотів FPV-дронів “Вихор Єдності” (Дніпро) – школа для цивільних і військових операторів FPV-дронів (заснована БФ “Вихор Єдності”).	Волонтери-інструктори (частіше – колишні військові, техніки), курсанти (~100 людей до поч. 2024).	Навчальні дрони (FPV-моделі), тренувальні полігони, навчальні програми; волонтерська мережа викладачів.	Проект БФ (нова ініціатива) → інтеграція в офіційні програми підготовки.	Фінансування від оборонного та ІТ секторів, підтримка Мінцифри/Міносвіти; донорська підтримка (гранти) на відкриття офіційної “Школи дронів”.
Волонтерський центр “Паляниця” (Запоріжжя) – мережа волонтерів, що шиє маскувальні сітки й комплекти для ЗСУ.	~2,500 підписників TG, десятки активних волонтерів (утримують виробництво та логістику).	Тканина для сіток і камуфляжу, швейне обладнання, доступ до складу; логістика (Нова Пошта) для відправок; підтримка закордонних партнерів (Німеччина).	Зареєстрований БФ “Паляниця” → діє як постійний фонд; плани розширення мережі волонтерів по Україні.	Фінансування ЗСУ/СБУ (технічна підтримка, дозвіл на закупівлю тканин), міжнародні гранти (поширення досвіду); партнерство з бізнесом (фабрики тканини, виробники БПЛА для доставки сіток).
БФ «Об'єднання волонтерів Запоріжжя» – фонд, який ремонтує та переобладнує спецтехніку (фургони, пожежні автомобілі, пересувні госпіталі) для ЗСУ.	Волонтери-техніки (інженери, автомеханіки) та активні помічники (напр., маркетолог Дар'я).	Склад, майстерня з інструментами; військова та цивільна техніка, що надається волонтерами; базове обладнання (наприклад, двигуни, кузови).	Формальний благодійний фонд → розширення штату, формалізація офісу, запуск програм навчання для волонтерів.	Технічна підтримка від промислових підприємств (зачастини від «Запоріжсталі», автозаводу тощо), залучення грантів на модернізацію техніки, партнерство з ЗСУ на рівні контрактів.
Волонтерський рух “Дніпро допомагає” – неофіційна спільнота мешканців міста, що об'єднуються через Telegram/FB для збору допомоги фронту та ВПО.	Група невеликих волонтерів (50–100 людей) – кур'єри, водії, ІТ-спеціалісти, студенти.	Телеграм-канал, бази даних потреб військових та сімей, логістичні зв'язки; водійські навички та організаційний досвід.	Неформальна група в соцмережах → оформлення благодійного фонду, офіційна реєстрація.	Надання офісного простору з боку ОТГ/університету, навчання з фандрейзингу (ГО “Мережа хабів”), гранти на розвиток волонтерства.

1	2	3	4	5
«Startup Club DP» (Дніпро) – незалежний клуб молодіжних підприємців та інноваторів (без офіційного статусу).	200+ учасників (студенти економічних та ІТ факультетів, молоді підприємці).	Коворкінг у вузах, доступ до ментора, онлайн-платформи; базові ІТ-ресурси, зустрічі експертів.	Ініціатива студентів (неформальна) → може стати ГО чи створити партнерство з бізнес-інкубаторами.	Партнерства з університетами, державні гранти (МОН) на підтримку молодіжного підприємництва, менторська підтримка ІТ-кластерів.
Запорізька екологічна ініціатива «ЕкоЗП» – громадський рух за озеленення та очищення міста.	50+ активістів: екологи, студенти, пенсіонери, волонтери.	Волонтерські заходи (лопати, сажанці, рукавички), NGO «Екосенс» (використовує проекти «дошових садів», компостування).	Початкова неформальна група волонтерів → формалізація у ГО → співпраця з міською владою у зелених ініціативах.	Державні (Міндовкілля, місцеві бюджети) та міжнародні гранти на екологію; технічна допомога (насоси для очистки стоків, методології «зеленого містобудування»).
Молодіжна урбаністична спільнота «UrbanDnipro» – група студентів-архітекторів і істориків, що популяризують ідеї комфортного міста.	30–50 осіб: архітектори, урбаністи, дизайнери, студенти НГУ та ВНТУ.	Зустрічі, воркшопи, малий бюджет на макети/друк; підтримка кафедри містобудування.	Неформальна асоціація → співпраця з міською радою (бюджет участі), можливий перехід у МБР або ГО.	Партнерство з міськрадою (спільні проекти ревіталізації), гранти від будівельних компаній, менторинг від архітекторів.
Спільнота «Дніпро-ІТ» – група ІТ-фахівців і студентів, що навчають дорослих комп'ютерній грамотності та ремонту ПК.	20 активістів: ІТ-спеціалісти, викладачі комп'ютерних курсів, пенсіонери-ентузіасти.	Комп'ютерна техніка, Wi-Fi, програмне забезпечення з відкритим кодом, навчальні матеріали.	Неформальна ініціатива → може стати громадською організацією або проектом соціальних служб (курси), співпрацювати з ІТ-кластерами.	Гранти на цифрову інклюзію, партнерства з ІТ-компаніями (надання старих ноутбуків), навчальні сертифікати.

Джерело: складено автором на основі Суспільне мовлення (Suspilne). URL: <https://suspilne.media/dnipro/633564-navcaut-civilnih-ta-vijskovih-volonteri-z-dnipro-stvorili-akademiu-pilotiv-fpv-droniv/> (дата звернення: 17.03.2026); Паляниця (волонтерський центр). URL: https://t.me/s/palyanycya_zp (дата звернення: 17.03.2026); 5.ua. URL: <https://www.5.ua/regiony/zaporizki-volontery-remontuiut-tehniku-dlia-zsu-sered-proiektiv-mobilni-operatsiini-pozhezhni-avtomobili-344191.html> (дата звернення: 17.03.2026); DniproHub. URL: <https://www.dniprohub.org.ua/> (дата звернення: 17.03.2026); Platforma ZP. URL: <https://platformazp.com.ua/> (дата звернення: 17.03.2026); Ecosense NGO. URL: <https://ecosense.ngo/> (дата звернення: 17.03.2026); Decentralization.gov.ua. URL: <https://decentralization.gov.ua/en/news/17675> (дата звернення: 17.03.2026); NIPO. URL: <https://nipo.gov.ua/vidkryto-rehionalnyi-khab-dnipro/> (дата звернення: 17.03.2026).

В табл. 4 представлено результати оцінювання потенціалу проаналізованих інноваційних спільнот.

На основі характеристики інноваційних спільнот Придніпров'я, представленої в табл. 3, та результатів їх оцінювання (табл. 4) можна констатувати, що

досліджувані ініціативи демонструють достатньо високий рівень соціальної мобілізації, гнучкості та адаптивності до кризових умов, проте водночас характеризуються нерівномірністю розвитку інституційних механізмів і фінансової сталості.

Таблиця 4. Результати оцінювання потенціалу інноваційних спільнот Придніпров'я

Ініціатива	Стратегічна відповідність (20)	Інституційна спроможність (25)	Економічний потенціал (20)	Соціальний та просторовий вплив (20)	Стійкість (15)	Загальний бал (100)
Академія пілотів Вихор Єдності	15	16	6	16	10	63
Паляниця	13	15	8	16	10	62
Об'єднання волонтерів Запоріжжя	13	19	9	17	12	70
Дніпро допомагає	14	12	6	16	8	56
Startup Club DP	15	17	16	14	9	71
Ecosense NGO	16	16	10	15	10	67
UrbanDnipro	16	13	10	17	9	65
Dnipro-IT	15	17	16	15	9	72

Джерело: складено автором

Передусім слід відзначити, що найвищі інтегральні оцінки отримали спільноти, діяльність яких поєднує інноваційний зміст із елементами часткової або повної інституціоналізації. Йдеться, зокрема, про такі

ініціативи, як Dnipro-IT, Startup Club DP та Об'єднання волонтерів Запоріжжя. Їхні відносно високі бали пояснюються наявністю сформованих мереж учасників, більш чітких організаційних структур, а

також диверсифікованих джерел фінансування (поєднання грантових ресурсів, партнерств із бізнесом і власних ініціатив).

Водночас значна частина ініціатив, особливо волонтерського та військово-орієнтованого спрямування (зокрема Паляниця, Дніпро допомагає), демонструють високі показники соціального впливу та відповідності актуальним потребам регіону, однак мають обмежену інституційну спроможність. Їх діяльність базується переважно на неформальних мережах, горизонтальних зв'язках і волонтерській мотивації. Така модель є ефективною в умовах кризи, оскільки забезпечує швидкість реагування та гнучкість, проте має ризики довгострокової стійкості через залежність від нестабільних фінансових потоків (донати, разові гранти) і відсутність формалізованих механізмів управління та моніторингу.

З позицій ресурсного забезпечення ключовою характеристикою більшості досліджених спільнот є домінування людського капіталу над іншими видами ресурсів. Саме активність, компетентність і мотивація учасників виступають основним драйвером інноваційності. Це особливо проявляється у таких ініціативах, як Академія пілотів Вихор Єдності, де знання, навички та здатність до швидкого навчання фактично замінюють відсутність стабільної фінансової бази. Водночас фінансові ресурси залишаються фрагментованими та нестійкими, що обмежує можливості масштабування діяльності та переходу до системного впливу на регіональний розвиток.

Аналіз показує, що найбільш перспективними з точки зору повоєнної реконструкції є ті спільноти, які здатні трансформувати свій неформальний статус у більш структуровані форми без втрати гнучкості. Наприклад, урбаністичні та екологічні ініціативи, такі як UrbanDnipro та Ecosense NGO, мають значний потенціал інтеграції у стратегічні документи розвитку громад і залучення міжнародної підтримки, але потребують посилення організаційної структури та формалізації партнерств.

Висновки та рекомендації. Інноваційні спільноти формуються як відповідь на кризові виклики та функціонують у форматі гнучких, самоорганізованих мереж, що базуються на високому рівні соціального капіталу, довіри та горизонтальної взаємодії. Їх ключовою характеристикою є домінування людського ресурсу над фінансовими та матеріальними активами, що зумовлює одночасно високий рівень адаптивності та обмеженість потенціалу масштабування.

Встановлено, що більшість проаналізованих інноваційних спільнот перебуває на початкових або перехідних стадіях інституціоналізації, поєднуючи неформальні механізми координації з окремими елементами організаційного оформлення. Така модель є ефективною в умовах невизначеності та обмежених ресурсів, але водночас створює ризики нестійкості, фрагментації діяльності та втрати інноваційного потенціалу у довгостроковій перспективі. Ресурсне забезпечення інноваційних спільнот має переважно внутрішній характер і формується за рахунок власних внесків учасників, волонтерської праці та обмеженої підтримки з боку локального бізнесу. Низький рівень залучення інституційних та фінансових ресурсів (державних програм, міжнародних грантів, інвестицій) обмежує можливість трансформації таких спільнот у сталі елементи регіональної інноваційної системи.

Результати оцінювання свідчать, що найбільш перспективними є ті спільноти, які демонструють здатність до часткової інституціоналізації, форму-

вання партнерських мереж та диверсифікації ресурсної бази. Саме вони можуть виступати ядром формування регіональних інноваційних екосистем.

У контексті смарт-спеціалізації Придніпров'я інноваційні спільноти мають значний потенціал як носії прикладних знань, інженерних компетенцій та локальних інноваційних рішень, особливо у сферах оборонних технологій, промислових інновацій, IT, урбаністики та соціальних сервісів. Однак їх інтеграція у політику розвитку регіону є недостатньою. Можна констатувати, що інноваційні спільноти є важливим, але недостатньо інституціоналізованим ресурсом економічної реконструкції Придніпров'я, що потребує системної підтримки, інтеграції у політику смарт-спеціалізації та формування ефективних механізмів ресурсного забезпечення шляхом:

1. Формування багаторівневої системи ресурсної підтримки інноваційних спільнот, що поєднує державні, регіональні, приватні та міжнародні джерела фінансування. Доцільно створити регіональні програми мікрогрантів для підтримки ранніх стадій розвитку інноваційних ініціатив, які дозволять трансформувати неформальні спільноти у більш структуровані організації без втрати їх гнучкості. Доцільним є впровадження системи регулярного моніторингу інноваційних спільнот із використанням запропонованої методики оцінювання, що дозволить ідентифікувати найбільш перспективні ініціативи, спрямовувати ресурси на підтримку спільнот із високим потенціалом, забезпечити прозорість прийняття управлінських рішень.

Перспективним рішенням є формування регіонального фонду, орієнтованого на підтримку саме інноваційних спільнот як окремого типу акторів. Такий фонд має забезпечувати гнучкі механізми фінансування, включаючи гранти, співфінансування та початкові інвестиції, із залученням ресурсів місцевих бюджетів, бізнесу та міжнародних партнерів. Це дозволить забезпечити більш стабільну ресурсну базу для розвитку інноваційних ініціатив та їх переходу до сталих моделей діяльності.

2. Розвитку інфраструктурної підтримки, зокрема створення мережі відкритих інноваційних просторів (fab-labs, maker spaces, інженерні лабораторії), що забезпечуватимуть доступ до обладнання, прототипування та тестування рішень. Така інфраструктура може формуватися на базі університетів та центрів професійної освіти.

3. Огляду на високий рівень індустріалізації Придніпров'я, важливим напрямом є відкриття доступу інноваційних спільнот до виробничих потужностей підприємств. Це може бути реалізовано через створення мережі відкритих індустріальних лабораторій, у межах яких спільноти отримуватимуть можливість використовувати обладнання, тестувати розробки та співпрацювати з інженерними командами підприємств. Така інтеграція дозволить підвищити прикладний характер інновацій, прискорити їх комерціалізацію та забезпечити ефективне використання ресурсів регіону.

3. Впровадження гнучких моделей, що дозволяють зберегти адаптивність спільнот. Зокрема, рекомендується розвиток таких форм, як партнерські платформи, консорціуми та проектні офіси, що забезпечують координацію діяльності без бюрократизації. Необхідно забезпечити включення інноваційних спільнот у регіональні системи управління розвитком через створення дорадчих органів, інноваційних рад або платформ взаємодії при органах влади.

Враховуючи, що значна частина інноваційних спільнот виникла як волонтерські або кризові ініціативи, важливо створити умови для їх поступової трансформації у формалізовані структури без втрати гнучкості. Це передбачає розвиток акселераційних програм, менторської підтримки, юридичного супроводу та доступу до інвестицій. У Придніпров'ї це особливо актуально для спільнот, що працюють у сфері оборонних технологій, інженерії та ІТ, де існує високий потенціал створення конкурентоспроможних продуктів.

4. Інтеграції інноваційних спільнот у стратегії смарт-спеціалізації, що передбачає ідентифікацію інноваційних спільнот як окремих акторів регіональної інноваційної системи та використання їх потенціалу для тестування та пілотування інноваційних

рішень у пріоритетних сферах. Особливу увагу слід приділити розвитку спільнот у сферах, що відповідають потенційним S3-пріоритетам регіону, зокрема: оборонні та dual-use технології, промислова модернізація та інженерні рішення, ІТ та цифрові технології, зелена трансформація та екологічні інновації, урбаністика та відновлення інфраструктури.

5. Розроблення механізмів залучення таких спільнот до реалізації регіональних проєктів відновлення через конкурси, пілотні програми та публічно-приватні партнерства. Важливим є використання їх потенціалу у розвитку локальних виробничих систем, зокрема через інтеграцію у ланцюги створення доданої вартості, підтримку стартапів та розвиток малих інноваційних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

- West J., Lakhani K. R. Getting clear about communities in open innovation. *Industry and Innovation*. 2008. Vol. 15, No. 2. P. 223–231. <https://doi.org/10.1080/13662710802033734>
- Lim M., Ong B. Y. Communities of innovation. *International Journal of Innovation Science*. 2019. Vol. 11, No. 3. P. 402–418. <https://doi.org/10.1108/IJIS-09-2017-0086>
- Berthinier-Poncet A., Dubouloz S., Ruiz Й., Thйvenard-Puthod C. Innovation communities' contributions throughout firms' innovation processes: An outdoor sports industry case study. *European Management Journal*. 2023. Vol. 41, Iss. 4. P. 575–589. <https://doi.org/10.1016/j.emj.2023.01.007>
- Robert P. van der Have, Luis Rubalcaba, Social innovation research: An emerging area of innovation studies? *Research Policy*. 2016. Vol. 45, Iss. 9. P. 1923–1935. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2016.06.010>
- Fichter K. Innovation communities: the role of networks of promoters in open innovation. *R&D Management*. 2009. Vol. 39, No. 4. P. 357–371. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9310.2009.00562.x>
- Levine S., Prietula M. Open collaboration for innovation: principles and performance. *arXiv*. 2014. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1406.7541>
- Підоричева І. Інноваційні спільноти та їх можливості у відродженні постраждалих від війни українських територій на засадах стійкості й сталості. *Економіка України*. 2023. № 10. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.10.003>
- Омельяненко В. А., Фантаєв В. Е. Інноваційні мережі в локальному повоєнному відновленні соціально-економічного розвитку. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 8. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13302109>
- Омельяненко О.М. Взаємодія інфраструктурних рішень та соціальної солідарності у формуванні стійких інноваційних спільнот в умовах постмодерних трансформацій і багатополарності світу. *Ukr. Socsum*. 2025. № 2 (93). С. 61–82. <https://doi.org/10.15407/socium2025.02.061>
- von Hippel E. *Democratizing Innovation*. MIT Press. 2005. URL: <https://web.mit.edu/evhippel/www/books/DI/DemocrInn.pdf>
- Fichter K., Weucker S. (eds.). *Innovation Communities*. Berlin; Heidelberg: Springer, 2012. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-22128-6>
- Петрова І. П. Еволюція аналітичних підходів у дослідженні інноваційних спільнот. *Економічний вісник Донбасу*. 2023. № 2 (72). С. 128–135. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-2\(72\)-128-135](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-2(72)-128-135)

Надійшла до редакції 17.04.2026 р.

Прийнята до друку 12.05.2026 р.

Опублікована 29.05.2026 р.

REFERENCES

- West, J., & Lakhani, K. R. (2008). Getting clear about communities in open innovation. *Industry and Innovation*, 15(2), 223–231. <https://doi.org/10.1080/13662710802033734>
- Lim, M., & Ong, B. Y. (2019). Communities of innovation. *International Journal of Innovation Science*, 11(3), 402–418. <https://doi.org/10.1108/IJIS-09-2017-0086>
- Berthinier-Poncet, A., Dubouloz, S., Ruiz, Й., & Thйvenard-Puthod, C. (2023). Innovation communities' contributions throughout firms' innovation processes: An outdoor sports industry case study. *European Management Journal*, 41(4), 575–589. <https://doi.org/10.1016/j.emj.2023.01.007>
- van der Have, R. P., & Rubalcaba, L. (2016). Social innovation research: An emerging area of innovation studies? *Research Policy*, 45(9), 1923–1935. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2016.06.010>
- Fichter, K. (2009). Innovation communities: The role of networks of promoters in open innovation. *R&D Management*, 39(4), 357–371. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9310.2009.00562.x>
- Levine, S., & Prietula, M. (2014). Open collaboration for innovation: Principles and performance. *arXiv*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1406.7541>
- Pidorycheva, I. (2023). Innovative communities and their opportunities in the revival of Ukrainian territories affected by war on the principles of resilience and sustainability. *Economy of Ukraine*, 10, 3–18. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.10.003>
- Omelianenko, V. A., & Fantaiev, V. E. (2024). Innovation networks in local post-war recovery of socio-economic development. *Achievements of Economy: Prospects and Innovations*, 8. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13302109>

9. Omelianenko, O. M. (2025). Interaction of infrastructural solutions and social solidarity in the formation of sustainable innovation communities under postmodern transformations and multipolarity of the world. *Ukrainian Society*, 2(93), 61–82. <https://doi.org/10.15407/socium2025.02.061>

10. von Hippel, E. (2005). *Democratizing innovation*. MIT Press. <https://web.mit.edu/evhippel/www/books/DI/DemocInn.pdf>

11. Fichter, K., & Beucker, S. (Eds.). (2012). *Innovation communities*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-22128-6>

12. Petrova, I. P. (2023). Evolution of analytical approaches in the study of innovation communities. *Economic Herald of Donbas*, 2(72), 128–135. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-2\(72\)-128-135](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-2(72)-128-135)

Received: 17.04.2026

Accepted: 12.05.2026

Published: 29.05.2026

Омельяненко О. М. Формування та інституціоналізація інноваційних спільнот у контексті трансформації постраждалих територій

Дослідження присвячене визначенню ролі інноваційних спільнот у процесах економічної реконструкції регіонів України на прикладі Придніпров'я. Розкрито сутність інноваційних спільнот як динамічних мереж самоорганізації, що об'єднують представників науки, бізнесу, влади та громадянського суспільства з метою спільного створення та впровадження інноваційних рішень у відповідь на кризові виклики. Запропоновано класифікацію інноваційних спільнот за типами учасників, ресурсами та механізмами інституціоналізації. Розроблено методичний підхід до оцінювання потенціалу інноваційних спільнот на основі мультикритеріальної моделі, що охоплює стратегічну відповідність, інституційну спроможність, економічний потенціал, соціально-просторовий вплив і довгострокову стійкість. Проведено оцінку інноваційних спільнот Придніпровського регіону, яка засвідчила їх високий рівень соціальної мобілізації та інноваційної активності, але водночас виявила проблеми недостатньої формалізації, обмеженості фінансових ресурсів і нерівномірності інституційного розвитку. Визначено, що найбільш перспективними є спільноти, які поєднують інноваційність із елементами інституціоналізації та розвиненими партнерськими мережами. Сформульовано практичні рекомендації щодо посилення ролі інноваційних спільнот у процесах відновлення регіону, зокрема через розвиток системи ресурсної та інфраструктурної підтримки, впровадження гнучких механізмів інституціоналізації, інтеграцію у стратегії смарт-спеціалізації та залучення до реалізації проектів регіонального розвитку.

Ключові слова: інноваційні спільноти, інституціоналізація, інновації, соціальна мобілізація, відновлення.

Omelianenko O. Formation and institutionalization of innovation communities in the context of the transformation of affected territories

The study is devoted to determining the role of innovation communities in the processes of economic reconstruction of the regions of Ukraine using the example of the Dnieper region. The essence of innovation communities as dynamic networks of self-organization that unite representatives of science, business, government and civil society is revealed in order to jointly create and implement innovative solutions in response to crisis challenges. A classification of innovation communities by types of participants, resources and mechanisms of institutionalization is proposed. A methodological approach to assessing the potential of innovation communities is developed based on a multi-criteria model that covers strategic relevance, institutional capacity, economic potential, socio-spatial impact and long-term sustainability. It was established that the majority of the analyzed innovation communities are at the initial or transitional stages of institutionalization, combining informal coordination mechanisms with individual elements of organizational design. This model is effective in conditions of uncertainty and limited resources, but at the same time it creates risks of instability, fragmentation of activities and loss of innovation potential in the long term. The resource provision of innovation communities is mainly internal and is formed at the expense of participants' own contributions, volunteer work and limited support from local business. The low level of involvement of institutional and financial resources (state programs, international grants, investments) limits the possibilities of transforming such communities into stable elements of the regional innovation system. It was determined that the most promising are communities that combine innovation with elements of institutionalization and developed partner networks. Practical recommendations are formulated to strengthen the role of innovation communities in the processes of regional renewal, in particular through the development of a system of resource and infrastructure support, the introduction of flexible mechanisms of institutionalization, integration into smart specialization strategies and involvement in the implementation of regional development projects.

Keywords: innovative communities, institutionalization, innovation, social mobilization, recovery.

Формат цитування:

Омельяненко О. М. Формування та інституціоналізація інноваційних спільнот у контексті трансформації постраждалих територій. *Вісник економічної науки України*. 2026. № 1 (50). С. 91-98. [https://doi.org/10.37405/3041-1629.2026.1\(50\).91-98](https://doi.org/10.37405/3041-1629.2026.1(50).91-98)

Omelianenko, O. (2026). Formation and institutionalization of innovation communities in the context of the transformation of affected territories. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1(50), 91-98. [https://doi.org/10.37405/3041-1629.2026.1\(50\).91-98](https://doi.org/10.37405/3041-1629.2026.1(50).91-98)